

Opetusministeriö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO

TEKIJÄNOIKEUDEN SUUNTAVIIVOJA **- Opetusministeriön lausuntopyyntö 1.3.2007**

Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry:n lausunto 30.5.2007

Yleistä

Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry edustaa yli kuuttasataa suomalaista ammattimaisesti toimivaa kevyen musiikin säveltäjää, sanoittajaa ja sovittajaa. ELVIS ry on Teoston suurin jäsenjärjestö sekä Kopioston ja Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskuksen jäsen. Tuemme näiden kolmen järjestön lausuntoja ja keskitymme tässä lausunnossa vastaamaan erikseen ainoastaan osaan kaikista kysymyksistä.

Kommentteja muistion kohtaan 1.2. VISIO

Tekijänoikeus 2015

Vision toinen kohta tulisi muuttaa muotoon:

”Tekijänoikeus sopeutuu toimintaympäristön muutoksiin ja toimii yleisen edun mukaisesti; se kannustaa ja tukee *luovaa työtä sekä* henkisiä ja aineellisia investointeja.”

Neljännän kohdan jälkeen (”Tekijänoikeus hyödyttää koko arvoketjua...”) olisi lisättävä:

** Yhä useampi taiteilija ja tekijä voi halutessaan vastata itse koko tuotteen valmistamisesta ja levittää sen kehittyneiden jakelukanavien välityksellä suoraan yleisölle.*

Tekijänoikeusjärjestelmän kehittämisen swot

Vahvuuksiin tulisi lisätä:

* *Tekijänoikeus turvaa taiteellisen luomistyön edellytykset.*

Mahdollisuuksiin tulisi lisätä:

* *Taiteilijat voivat lisääntyvästi vastata koko tuotannosta ja samalla halutessaan pitää tekijänoikeudet itsellään.*

Uhkiin tulisi lisätä:

* *Tekijänoikeuskatalogien kasaantuminen muutamalle kansainväliselle suuryritykselle.*

Kohtaan Tekijänoikeuden toimivuuden vahvistaminen = luovan talouden vahvistaminen ja sen alakohtaan Ongelmakohtia ja haasteita tulisi lisätä:

* *Riskinä on, että uusissa maailmanlaajuisissa jakelukanavissa osa teoksista levitetään laillisesti ja osa laittomasti. Näin voi käydä, kun suuret tekijänoikeuksia omistavat yritykset sopivat ehdoista suurten jakelukanavien (kuten MySpace ja YouTube) kanssa, mutta pienemmillä oikeudenomistajilla ja yksittäisillä tekijöillä ei ole mahdollisuuksia lähteä prosessoimaan teostensa laittoman käytön johdosta. Tämä vaara on erityisen suuri, mikäli kollektiivisen tekijänoikeushallinnoinnin asema heikkenee.*

Vastaukset kysymyksiin:

2. Teoskynnys eli omaperäisyyden vaatimus on pidettävä riittävän korkealla, jotta uutta luova toiminta ei häiriinny plagiointiriskin vuoksi. Ajoittain on esiintynyt tiettyjä paineita teoskynnyksen madaltamiseen eli sellaisenkin tuotannon tai tuotannon osan suojaamiseen, jossa riittävää omaperäisyyttä ei ole saavutettu.

3. Yhteiskunnan tulee taata tekijänoikeuden alkuperäinen tarkoitus turvata tekijöiden ja taiteilijoiden edellytykset luovaan työhön. Myös investointien suojaaminen tarvitaan, mutta järjestelmä ei saa johtaa liian suuriin ja harvoihin tekijänoikeuskatalogien keskittymiin. Hyvin toimivassa tekijänoikeusjärjestelmässä tekijöiden palkkio kertyy pitkällä aikavälillä

kulloisenkin käytön mukaan eikä tekijä luovu kertamaksua vastaan taloudellisista oikeuksistaan.

4. Lakia tulee muuttaa sisältöjen eli ennen muuta taiteilijoiden ja tekijöiden ehdoilla.

5. Aina jos jokin taho hyötyy suojatun aineiston käyttämisestä taloudellisesti, tulee tekijällä olla aito mahdollisuus päättää, haluaako hän siitä korvauksen. Tekijänoikeusjärjestelmän tulee olla sellainen, että yksikään tekijä ei koskaan joudu tästä perusoikeudestaan peruuttamattomasti ja lopullisesti luopumaan.

6. Lainsäädännössä ja tekijänoikeusjärjestelmässä tulisi vahvistaa yksittäisen tekijän ja taiteilijan asemaa.

8. Painopiste on siirtynyt liiaksi teollisiin oikeuksiin. Tämä on huonoa kehitystä erityisesti niillä aloilla, joilla tekniset tuotantokustannukset samoin kuin jakelu- ja kopiointikustannukset ovat jyrkästi alentuneet.

9. Osa tekijänoikeuden rajoituksista kaventaa kohtuuttomasti tekijöiden henkisen omaisuuden suojaa. Kysymys on käytännössä siitä, että tekijät joutuvat antamaan tuotantonsa ilmaiseksi moneen sellaiseen käyttöön, jossa muiden kansalaisten työpanos ja yritysten valmistamat hyödykkeet hankitaan verovarjoilla. Yksi esimerkki tästä ovat jumalanpalvelukset, joissa ainoastaan hengellisen musiikin tekijät on lailla määrätty talkoisiin. Vielä isompiin talkoisiin oikeudenomistajat osallistuvat opetussektorilla. Tilannetta voisi verrata siihen, että esimerkiksi metsänomistajat ja maanviljelijät määrättäisiin luovuttamaan tietty osa tuotannosta korvauksetta yhteisiin tarkoituksiin.

11. Ei missään tapauksessa. Päinvastoin Suomen tekijänoikeuslaissa pitää vahvistaa heikomman osapuolen eli tekijän ja taiteilijan asemaa suhteessa niihin, joille he sopimuksilla luovuttavat osan tekijänoikeuksistaan.

14. Henkisen eli immateriaalisen omaisuuden suoja on kehittyneen ja sivistyneen yhteiskunnan peruspilareita. Perusteet ovat kohdallaan. Tarvitaan kuitenkin tiettyä reivaamista siihen suuntaan, että tekijänoikeuden alkuperäinen tarkoitus - luovan työn edellytysten turvaaminen - säilyy tekijänoikeuden ytimessä.

15. On olennaisempaa keskittyä selkokielistämään, mitä tekijänoikeuslain eri pykälät tarkoittavat, kuin ryhtyä muokkaamaan itse pykälää, jolloin kielellisen muokkauksen ohella on vaikea olla puuttumatta myös itse sisältöön. Jotta tekijänoikeuksien kunnioittaminen saataisiin yhtä luonnolliseksi kuin

aineellisen omaisuuden kunnioittaminen, tarvitaan selkokielellisyyden lisäksi asennekasvatusta varhaiskasvatuksesta lähtien.

20. Kts. vastauksemme kysymykseen 9.

26. Kansainvälisen tekijänoikeusjärjestelmän kehittämiseksi tulisi käyttää nykyistä enemmän resursseja kilpailuoikeudellisiin analyysihin erityisesti niillä alueilla, joilla isot kansainväliset yritykset toimivat päällekkäisissä rooleissa. Tämä on tyypillistä myös musiikkiteollisuudessa, jossa samalla yrityksellä voi olla intressejä niin oikeudenomistajana kuin tekijänoikeuksien käyttäjänä ja yleisölle välittäjänä. Ongelmallisia ovat mm. äänitetuotannon ja musiikkikustantamisen kytkennät ja niihin liittyvä tekijänoikeuskatalogien keskittyminen muutamalle yritykselle. Sonyn ja BMG:n äänitetuotannon yhdistäminen, Universalin ja BMG:n kustannuskatalogien yhdistäminen sekä Warnerin ja EMI:n fuusiohankkeet ovat osa pitkään jatkunutta keskittymiskehitystä, jolla on huomattavia haittavaikutuksia.

27. Yksityisen kopioinnin salliminen tietyissä rajoissa on ainakin toistaiseksi kätevä tapa mahdollistaa yleisölle tallenteiden saatavuus ja helppokäyttöisyys, kunhan samalla turvataan tästä tekijöille kohtuullinen hyvitys.

31. Ulkopuolisia tallennuspalveluja ei tule rinnastaa kotona tapahtuvaan yksityiseen kopiointiin.

45. Mitään tämän luvun alkuperäistä tekijää suojaavaa säännöstä ei tule kumota. Alkuperäisen tekijän asemaa tulee päinvastoin vahvistaa.

46. Ehdottomasti ei. Sen sijaan tulee vahvistaa alkuperäisen tekijän oikeutta sopimussuhteen uudelleenarviointiin, mikäli sopimusvelvoitteista vastuussa olevan yrityksen omistuspohja muuttuu.

47. Tekijänoikeuden luovutuksesta tehdyn sopimuksen kohtuuttomaksi ehdoksi tulee määritellä pitkäaikaiset, pisimmillään koko teoksen suoja-ajaksi tehdyt sopimukset, joiden ehtoja ja mahdollista jatkumista alkuperäinen tekijä ei voi tietyin määräväleihin tarkistaa. Luovutusta koskevien sopimusehtojen tulee olla tasapainossa siten, että alkuperäisen tekijän pääsääntöisesti heikompi neuvotteluasema otetaan huomioon. Musiikin kustannussopimuksesta tulee laatia erilliset määräykset sillä nykyiset kustannussopimuksia koskevat kohdat ovat vanhentuneita keskittyessään pelkästään perinteiseen nuottien painamiseen ja painettujen nuottien

levittämiseen. Musiikin kustannussopimuksesta tulee erikseen todeta, että se on pidettävä erillään äänitetuotantoon liittyvistä sopimuksista.

48. Kyllä. Alkuperäinen tekijä ja taiteilija on heikompi osapuoli ja tämä epätasapainoinen asema on erityisen suuri sen vuoksi, että useimmille luoville ja esiintyville taiteilijoille kaikkein tärkeintä on saavuttaa teoksilla ja esityksillä yleisö. Tämä tekee taiteilijat erityisen alttiiksi solmimaan epätasapainoisia sopimuksia varsinkin uran alkuvuosina.

50. Oikeuksien yhteisvalvonnan osalta tulee valokopioinnin alueella vahvistaa yksittäisen tekijän oikeutta individuaaliseen tilitykseen silloinkin, kun yhteisvalvontajärjestön jäsenten enemmistö kannattaa kerättyjen korvausten käyttämistä kokonaan tai osittain kollektiivisiin tarkoituksiin.

51. Komission suosituksella on jo ollut runsaasti haitallisia vaikutuksia. Pahimmillaan nyt alkanut kehitys voi johtaa siihen, että muutama musiikkiteollisuuden jättiyritys ottaa haltuunsa musiikin tekijänoikeuksien kaupallisen hyödyntämisen. Kannatamme EU:n parlamentin 14.3. hyväksymän Katalin Lévain raportin esityksiä hallitusta musiikin kollektiivihallinnoinnin sääntelystä, jolla turvataan yksittäisten tekijöiden ja kansallisten tekijänoikeusjärjestöjen asema.

55. Tällä hetkellä on vielä ennenaikaista arvioida, millaiseksi teosten ja esitysten verkkolevitys muotoutuu. Mikäli markkinat alkavat keskittyä siten, että ainoastaan kaikkein kaupallisin tuotanto saavuttaa laillisilla jakelumarkkinoilla yleisönsä, saattaa olla tarpeen järjestely, jolla turvataan mahdollisimman laaja teosten ja esitysten saatavuus sekä samalla taiteilijoiden mahdollisuus kohtuulliseen ja teosten käytön mukaiseen korvaukseen.

69. Kysymykset ovat relevantteja mutta kuluttajansuojasta ei tule säätää tekijänoikeuslaissa vaan kuluttajien oikeudet tulee turvata kuluttajalainsäädännössä.

74. Tekijänoikeuksien hallinnointitiedoissa on online-ympäristössä suuria aukkoja. Tekijänoikeusjärjestelmän kehittämisessä on erittäin tärkeää turvata, että tiedot teoksen alkuperäisistä tekijöistä ja esittäjistä ovat mukana teostiedostoa levitettäessä eri jakelukanavissa.

75. Tähän on syytä kohdentaa taloudellisia resursseja niin kansallisella kuin EU:n tasolla.

79. Creative Commons -tyyppinen toiminta sopii hyvin tilanteisiin, joissa harrastelijat ja aloittelijat haluavat levittää teoksiaan valitsemillaan ehdoilla korvauksetta käytettäväksi. On tärkeää, että tässäkin toiminnassa tekijän on mahdollista tehdä ainoastaan määräaikainen sopimus ja mikäli tekijän toiminta muuttuu ammattimaisemmaksi, hänen on aikaisemminkin luomiensa teosten osalta mahdollista siirtyä taloudellista hyötyä tuovan lisensioinnin piiriin. Tällaisissa tilanteissa aiemmin tehtyjä sopimuksia tulee myös voida kohtuullistaa, mikä ne osoittautuvat tekijän myöhemmässä tilanteessa kohtuuttomiksi.

82. Lähioikeuksien suoja-aikojen tulisi olla yhteneväisiä tekijänoikeudella suojattujen teosten suoja-aikojen kanssa. Tällöin ne tulisi sijoittaa esiintyvien taiteilijoiden elinaikaan eli ne olisivat kunkin taiteilijan osalta voimassa 70 vuotta kuolinvuoden päättymisestä. Samalla lähioikeuksien periaatetta tulisi muuttaa siten, että oikeudet syntyvät alkuperäisinä ainoastaan taiteilijoille, minkä jälkeen osan niistä voisi sopimuksella siirtää tuottajille.

83. On luontevaa, että sävellyksen ja tekstin suoja-ajat lasketaan kumpikin erikseen toisistaan riippumattomasti. Kansainvälinen harmonisointi tähän suuntaan olisi toivottavaa, joskin on epätodennäköistä, että siitä saavutettaisiin riittävää yksimielisyyttä.

88. Tekijänoikeustulojen verotuksen suurimmat ongelmat koskevat kevyen musiikin tekijöitä, joiden tuloissa on suuria kausivaihteluita. Heidän tulisi voida jaksottaa tekijänoikeustulonsa menovarauksen tai tasausvarauksen avulla (vrt. metsänomistajat ja maanviljelijät) tai rahastoinnilla (vrt. urheilijat) tai Ruotsin tekijätiliä vastaavalla järjestelmällä.

89. Tekijänoikeustulo on luonteeltaan verrattavissa sekä ansiotuloon että pääomatuloon. Tällä hetkellä se on elävälle alkuperäistekijälle ansiotuloa mutta perikunnalle ja vastikkeellisesti tekijänoikeuden hankkineelle pääomatuloa. Elävänkin tekijän kohdalla pääomaluonteisuus on sitä suurempi mitä pidempi aika tuloa tuovan teoksen luomisesta on kulunut.

Yritystoiminnassa (mm. kommandiittiyhtiöissä ja maataloudessa) tulo jaetaan pääomatuloksi ja ansiotuloksi tiettyjen nettovarallisuuteen liittyvien sääntöjen mukaan. Elävien tekijöiden verotukseen tulisi kehittää malli, joka perustuisi siihen, että tekijänoikeustulo on luonteeltaan sekä pääomatuloa että ansiotuloa. Tällöin tekijänoikeustulojen verotuksessa määriteltäisiin katto (esimerkiksi 25 prosenttia) ja niitä tekijöitä, joiden ansiotulojen veroprosentti jäisi tämän alle, verotettaisiin sen mukaisesti. Tässä mallissa tunnustettaisiin,

että tekijänoikeustuloja tuottava taiteellinen työ on sekä luovaa kulttuuriryötä että immateriaalista pääomaa kartuttavaa toimintaa.

Alkutuotannon yhtiöittämisen estää tällä hetkellä suurelta osin se, että Teosto ja Gramex eivät hyväksy taiteilijoiden yhtiöitä asiakkaiksi muuta kuin musiikkikustantajana tai äänitetuottajana. Ruotsissa Stim ja Tanskassa Koda tilittävät tekijöiden henkilökohtaiset tilitykset ilman ennakonpidätystä ja tulot voi lyhentämättömänä siirtää tekijän omalle yritykselle. Tällainen mahdollisuus yhtiöittämiseen olisi erityisen tärkeää sellaisille musiikintekijöille, joiden luovan työn edellytyksenä ovat huomattavat laite-ym. investoinnit.

90. Tekijöitä tulisi kannustaa maksamaan eläketurvaa tekijänoikeustuloistaan. Taiteilijoiden osalta sosiaaliturvaa on kehitettävä osana apurahansaajien sosiaaliturvan parantamista. Työttömyysturvan kohdalla ongelmana on tällä hetkellä tilanne, jossa tekijä jää jostakin muusta työstä työttömäksi, mutta päivärahan esteenä tai vähentäjänä ovat samaan aikaan saadut tekijänoikeustulot.

Niissä tilanteissa, joissa tekijänoikeustulo tällä hetkellä vaikuttaa vähentävästi elävien tekijöiden sosiaaliturvan etuuksiin, olisi oikeudenmukaisinta rinnastaa tekijänoikeustulo pääomatuloihin, jolloin sen vaikutukset olisivat samat kuin esimerkiksi korkotuotoilla tai perillisten tekijänoikeustuloilla.

91. Kannatamme periaatteessa tällaisia ”aidattuja puutarhoja” kunhan niitä perustetaan tekijöiden kanssa vapaaehtoisin sopimuksin ja ilman tekijöiden oikeuksia rajoittavia tekijänoikeuslain muutoksia.

Muuta:

3.3. TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTELMÄN TOIMIVUUDEN KEHITTÄMINEN

3.3.3. Hyvien käytäntöjen edistäminen

Kannatamme tässä esitettyjä ajatuksia hyvien käytäntöjen edistämisestä.

3.3.4. Tekijänoikeuden kollektiivinen hallinnointi

Musiikin kattava saatavuus tulee jatkossakin edellyttämään musiikin tekijänoikeuksien laajaa kollektiivista hallinnointia. Puhtaasti individuaalinen järjestelmä merkitsisi tarjonnan kapeutumista vain kaikkein kaupallisimpaan

osaan musiikkituotannosta. Tämä olisi myös kansallisten kulttuurien elinvoimaisuudelle vahingollista. Siksi Suomen valtion ja Euroopan Unionin tulee huolehtia siitä, että kansallisen kollektiivisen hallinnoinnin asema musiikin tekijänoikeuksissa jatkossakin turvataan.

Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry

Martti Heikkilä
toiminnanjohtaja